

2010

**МЕЖДИННА ОЦЕНКА ЗА
ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА
РЕГИОНАЛНИЯ ПЛАН ЗА
РАЗВИТИЕ 2007-2013 Г. НА
ЮЖЕН ЦЕНТРАЛЕН РАЙОН
ОТ НИВО 2**

Междинната оценка за изпълнението на Регионалния план за развитие 2007-2013 г. на Южен централен район от ниво 2, е изготвена от екип на *Агенция СТРАТЕГМА ООД* в изпълнение на договор № РД-02-2910299/09.11.2010 г. за изпълнение на поръчка с предмет: „**Междинна оценка и доклад за изпълнението на регионалните планове за развитие за периода 2007-2009 г.**”, с възложител Министерство на регионалното развитие и благоустройството.

Заключенията и тълкуванията, които се съдържат в настоящия документ, представляват експертното мнение на експертите на *Агенция СТРАТЕГМА ООД* и по никакъв начин не следва да се приемат като становище или официална позиция на Министерство на регионалното развитие и благоустройството.

Наименование на проекта:	„Междинна оценка и доклад за изпълнението на регионалните планове за развитие за периода 2007-2009 г.”	
Идентификационен номер:	01-10-078	РД-02-2910299/09.11.2010 г.
Страна:	България	
	Възложител:	Изпълнител:
	Министерство на регионалното развитие и благоустройството Главна дирекция “Стратегическо планиране на регионалното развитие и административно-териториално устройство”	Агенция СТРАТЕГМА ООД
Адреси:	гр. София, ул. „Св. Св. Кирил и Методий” 17-19	София 1000 ул. “Триадица” № 4
Тел./факс:	+359 2 940 53 25 +359 2 940 53 20	+359 2 981 47 38
e-mail:	agency@strategma.bg	
Лица за контакти:	Станка Делчева – Ръководител на проекта	
Заглавие на доклада:	Междинна оценка за изпълнението на Регионалния план за развитие 2007-2013 г. на Южен централен район от ниво 2, стр. 39	
Период на изпълнение:	09-30 ноември 2010 г.	
Подписи:	<hr/>	

СЪДЪРЖАНИЕ

I. ВЪВЕДЕНИЕ.....	1
1. Общи положения.....	1
2. Изпълнение и актуалност на препоръките от предишни оценки	4
3. Ключови промени в политиката за интегрирано устойчиво развитие на национално ниво и на ниво ЕС	4
II. ПЪРВОНАЧАЛНИ РЕЗУЛТАТИ ОТ ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА РПР НА ЮЦР.....	9
1. Рамка за изпълнение на целите и приоритетите за регионално развитие в ЮЦР.....	9
2. Промени в социалното и икономическото развитие на ЮЦР	12
3. Степен на постигане на целите на РПР на ЮЦР.....	16
4. Използвани ресурси за постигане на целите на РПР на ЮЦР.....	20
5. Обобщена оценка за изпълнението на РПР на ЮЦР	23
III. ИЗВОДИ И ПРЕПОРЪКИ	26
1. Препоръки за актуализация на РПР на ЮЦР	26
2. Прилагане на принципа на партньорство и осигуряване на информация и публичност за изпълнението на РПР на ЮЦР	28
3. Съответствие на проекта на Актуализиран документ за изпълнение на РПР на ЮЦР за периода 2010-2013 г. с изводите от междинната оценка	29
4. Препоръки за разработване на документи за следващия програмен период след 2013 г.	31

СПИСЪК НА ГРАФИКИТЕ И ТАБЛИЦИТЕ

графика 1.	Промени в правомощията на РСР и ОСР.....	7
графика 2.	Взаимовръзки между целите и приоритетите на РПР на ЮЦР	9
графика 3.	Динамика на растежа на БВП за периода 2004-2009 г. и прогнозни данни за 2010-12 г.	13
графика 4.	БВП на глава от населението за ЮЦР, България и ЕС 27, 2004-2008 г., [в евро]	13
графика 5.	Коефициент на заетост на населението на 15 и повече навършени години за ЮЦР, България и ЕС 27, 2004-2009 г.....	13
графика 6.	Коефициент на безработица за ЮЦР, България и ЕС 27, 2004-2009 г.	14
графика 7.	Динамика на доходите на населението за ЮЦР, спрямо средното за страната, 2004-2008 г.	14
графика 8.	Средна годишна заплата на наетите лица по трудово и служебно право-отношение в ЮЦР, 2004-2008 г., [лева].....	14
графика 9.	Използване на интернет в ЮЦР и средни стойности за страната, 2004-2008 г.	14
графика 10.	Произведена продукция на глава от населението за ЮЦР, по области, 2004-2008 г., [хил. лв.]	15
графика 11.	Коефициент на заетост (15-64 н.г.) за ЮЦР, по области, 2004-2008 г.	15
графика 12.	Коефициент на безработица за ЮЦР, по области, 2004-2008 г.	15
графика 13.	Средна годишна заплата на наетите по трудово и служебно право-отношение за ЮЦР, по области, 2004-2008 г.....	15
графика 14.	Население с режим на водоснабдяване в ЮЦР и средно за страната за 2007 и 2008 г.	17
графика 15.	Разпределение на договорените и изплатените средства по целите на РПР на ЮЦР	21
графика 16.	Концентрация на договорените средства по райони за целенасочено въздействие в ЮЦР.....	21
графика 17.	Цели и приоритети на РПР на ЮЦР, според актуализирания документ	30
таблица 1.	Матрица на връзките между целите и приоритетите на РПР на ЮЦР и приоритетите на НСРР	10
таблица 2.	Матрица на връзките между приоритетите на НСРР и приоритетни оси на оперативните програми по политиката за сближаване за периода 2007-2013 г., програмите по цел 3 и ПРСР	11
таблица 3.	Принос на РПР на ЮЦР към приоритетите на НСРР, [дял от общия размер на договорените средства по приоритетите на НСРР].....	22

СПИСЪК НА ИЗПОЛЗВАНИТЕ СЪКРАЩЕНИЯ

БВП	Брутен вътрешен продукт
БДС	Брутна добавена стойност
ЕИСУРР	Единна информационна система за управление на регионалното развитие
ЕК	Европейска комисия
ЕС	Европейски съюз
ЕСФ	Европейски социален фонд
ЕФР	Европейски фонд за рибарство
ЕФРР	Европейския фонд за регионално развитие
ЕЗФРСР	Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЗРР (2004)	Закон за регионалното развитие, приет 2004 г., отменен
ЗРР (2008)	Закон за регионалното развитие, приет 2008 г., действащ
КФ	Кохезионен фонд
НСРР	Национална стратегия за регионално развитие
ОПАК	ОП „Административен капацитет” 2007-2013
ОПОС	ОП „Околна среда” 2007-2013
ОПР	Общински план за развитие
ОПРКБИ	ОП „Развитие на конкурентоспособността на българската икономика” 2007-2013
ОПРР	ОП „Регионално развитие” 2007-2013
ОПРСР	Оперативна програма за развитие на сектор „Рибарство” 2007-2013
ОПРЧР	ОП „Развитие на човешките ресурси” 2007-2013
ОПТ	ОП „Транспорт” 2007-2013
ОПТП	ОП „Техническа помощ” 2007-2013
ОСР	Областна стратегия за развитие
ПРСР	Програма за развитие на селските райони 2007-2013
РПР	Регионален план за развитие
РЦВ	Райони за целенасочено въздействие
РЦП	Райони за целенасочена подкрепа
СЗР	Северозападен район от ниво 2
СИР	Североизточен район от ниво 2
СР	Съвет за развитие при Министерския съвет
СЦР	Северен централен район от ниво 2
ЮЗР	Югозападен район от ниво 2
ЮИР	Югоизточен район от ниво 2
ЮЦР	Южен централен район от ниво 2

I. ВЪВЕДЕНИЕ

1. Общи положения

Междинната оценка за изпълнението на Регионалния план за развитие на Южен централен район от ниво 2, 2007-2013 г.¹ [РПР на ЮЦР] е изготвена във връзка с разпоредбата на чл. 33, ал. 1 от Закона за регионалното развитие² [ЗРР (2008)].

Целите на междинната оценка на РПР на ЮЦР са:

- оценка на първоначалните резултати от изпълнението на РПР на ЮЦР за периода 2007-2009 г.;
- оценка на степента на постигане на целите на РПР на ЮЦР;
- оценка на ефективността и ефикасността на използваните ресурси;
- оценка на институционалната организация и капацитета за изпълнение на РПР;
- формулиране на изводи и препоръки за актуализация на РПР и разработването на документи за програмния период след 2013 г.

От методологическа гледна точка, **регионалните планове за развитие** представляват **средносрочни рамкови документи**, определящи целите и приоритетите на регионалната политика за съответния район от ниво 2. РПР на ЮЦР е приет на основание разпоредбите на **Закона за регионалното развитие** [ЗРР (2004)]³, действал до 2008 г., докато междинната оценка се изготвя, съгласно 33, ал. 1 на новия **Закон за регионалното развитие**⁴ [ЗРР (2008)], който отменя закона от 2004 г.

ЗРР (2004) определя системата за „*планирането, програмирането, управлението, ресурсното осигуряване, държавното подпомагане, наблюдението, контрола и оценката на регионалното развитие*“⁵.

¹ Решение № 1015 на Министерския съвет от 30 декември 2005 г. за приемане на Регионален план за развитие на Южния централен район за планиране за периода 2007-2013 г.

² Обн., ДВ, бр. 50 от 30.05.2008 г., в сила от 31.08.2008 г., доп., бр. 47 от 23.06.2009 г., в сила от 23.06.2009 г., изм., бр. 82 от 16.10.2009 г., в сила от 16.10.2009 г., бр. 93 от 24.11.2009 г., в сила от 25.12.2009 г.

³ Обн., ДВ, бр. 14 от 20.02.2004 г., в сила от 20.02.2004 г., изм. и доп., бр. 32 от 12.04.2005 г., бр. 88 от 4.11.2005 г., доп., бр. 24 от 21.03.2006 г., изм., бр. 36 от 4.04.2008 г., отм., бр. 50 от 30.05.2008 г., в сила от 31.08.2008 г.

⁴ Обн., ДВ, бр. 50 от 30.05.2008 г., в сила от 31.08.2008 г., доп., бр. 47 от 23.06.2009 г., в сила от 23.06.2009 г., изм., бр. 82 от 16.10.2009 г., в сила от 16.10.2009 г., бр. 93 от 24.11.2009 г., в сила от 25.12.2009 г.

⁵ Чл. 1, ЗРР (отм.)

Законът определя два типа документи за политиката за регионално развитие:

- **Стратегически документи**, включващи:
 - Национална стратегия за регионално развитие [НСРР];
 - Областни стратегии за развитие [ОСР].
- **Планови и програмни документи**, включващи:
 - Регионални планове за развитие [РПР];
 - Общински планове за развитие [ОПР];
 - Национална оперативна програма за регионално развитие [НОПРР].

РПР се разработват в съответствие с предвижданията на **Националната стратегия за регионално развитие**⁶ [НСРР], както и с приоритетите и специфичните цели, съдържащи се в областните стратегии за развитие, за съответния програмен период. На практика НСРР следва да замени **Националния план за регионално развитие**⁷, както и да определи мястото на бъдещата програмата за регионално развитие по политиката за сближаване, определена в отменения закон като **Национална оперативна програма за регионално развитие** [НОПРР]. НСРР следва да отчита „*предвижданията на Националния план за развитие*“. Съгласно § 2, ал. 5 от преходните и заключителните на ЗРР (2004) „*До приемането на Националния план за развитие Националната стратегия за регионално развитие и Националната оперативна програма за регионално развитие отчитат предвижданията на Националния план за икономическо развитие*“.⁸

Периодът на действие на РПР съвпада със срока на действие на *Националния план за развитие* и на *Националната оперативна програма за регионално развитие*.⁹ Въпреки че в края на 2005 г. Министерския съвет одобрява предварителен вариант на *Националния план за развитие на Република България* за периода 2007-2013 г.¹⁰, официална версия на този документ не е приемана.

⁶ Обн., ДВ, бр. 42 от 17.05.2005 г.

⁷ Приет с Постановление № 208 на Министерския съвет от 22 ноември 1999 г., обн., ДВ, бр. 106 от 1999 г.

⁸ Приет с Решение N 670 на Министерския съвет от 27 октомври 1999 г.

⁹ Чл. 21, ал. 2 от Наредбата за условията и реда за приемане, финансиране и изпълнение на стратегиите, плановете и програмата за регионално развитие, приета с Постановление № 317 на Министерския съвет от 24.11.2004 г., обн., ДВ, бр. 106 от 3.12.2004 г., изм., бр. 83 от 18.10.2005 г., в сила от 18.10.2005 г., отм., бр. 80 от 12.09.2008 г., в сила от 31.08.2008 г.

¹⁰ Протоколно решение на Министерския съвет № 055.20, т.1 от 27 декември 2005 г.

Съгласно чл. 11, ал. 3 на ЗРР (2004), РПР съдържат:

- анализ на икономическото, социалното и екологичното състояние и потенциала за развитие на съответния район за планиране;
- целите, приоритетите и мерките за развитие;
- районите за целенасочено въздействие;
- размера на необходимото ресурсно осигуряване, в т.ч. по видове помощи, както и разпределението им по районите за целенасочено въздействие;
- предварителна оценка на плана за очакваните резултати;
- индикативна финансова таблица - по източници на финансиране, мерки и приоритети, обобщаваща необходимите ресурси за реализация на плана;
- реда и начина за провеждането на консултациите за изпълнение на плана с партньорите на регионално равнище.

Съгласно чл. 7 на ЗРР (2004) В границите на районите за планиране (ниво 2) се обособяват **райони за целенасочено въздействие [РЦВ]**, които представляват териториална основа за провеждането на държавната политика за регионално развитие чрез прилагане на система от мерки, насочени към постигане на устойчив ръст на социално-икономическото развитие и преодоляване на вътрешнорегионалните различия.

След разработването на РПР на ЮЦР, съгласно разпоредбата на чл. 33, ал. 1 на ЗРР (2004), е направена **предварителна (ex-ante) оценка**, резултатите от която са интегрирани в основния документ.

В нормативната уредба, действаща до приемането на ЗРР (2008) е определено, че *„Орган за управление на РПР е министърът на регионалното развитие и благоустройството.“*¹¹, който осъществява определените функции, съгласувано с областните управители, на които е възложена отговорността за изпълнението на РПР¹². Наблюдението на изпълнението на РПР се осъществява от съответните **Регионални съвети за развитие [РСР]**.

¹¹ чл.3 на Наредбата за управлението, наблюдението, оценката, контрола за ефективното изпълнение и информационното осигуряване на регионалните планове за развитие, приета с ПМС № 364 от 29.12.2004 г., обн., ДВ, бр. 3 от 11.01.2005 г., в сила от 11.01.2005 г., отгм., бр. 80 от 12.09.2008 г., в сила от 31.08.2008 г.

¹² чл. 27, ал. 1 на Наредбата за условията и реда за приемане, финансиране и изпълнение на стратегиите, плановете и програмата за регионално развитие

2. Изпълнение и актуалност на препоръките от предишни оценки

В съответствие с нормативната уредба и добрата практика преди официалното приемане на РПР на ЮЦР, е изготвена предварителна (ex-ante) оценка. Резултатите и препоръките от предварителната оценка са интегрирани в окончателната версия на РПР на ЮЦР.

3. Ключови промени в политиката за интегрирано устойчиво развитие на национално ниво и на ниво ЕС

След приемането на НСРР и РПР, настъпват важни промени както в европейската, така и в националната, нормативната и институционалната среда на политика в областта на регионалното развитие, които определят необходимостта от промени, както на общата рамка на политиката за регионално развитие, така и на свързаните с нея документи.

През 2006 г. се констатира, че два от районите за планиране, съответстващи на нивото NUTS 2 – Северозападния и Югоизточния и един от районите на ниво NUTS 1 – Северна България, не отговарят на изискването за минимален брой на населението, определени в **Регламент (ЕО) № 1059/2003 на Европейския парламент и на Съвета от 26 май 2003 година относно установяване на обща класификация на териториалните единици за статистически цели (NUTS)**¹³. В тази връзка след консултации с ЕВРОСТАТ е съгласувана промяна на териториалния обхват на районите за планиране за програмния период 2007-2013 г.

През месец юли 2006 г. Европейската комисия [ЕК] публикува в Официалния вестник на Европейския съюз [ЕС] новото общностно законодателство за периода 2007-2013 г., което определя правилата и изискванията по отношение прилагането на помощта от Структурните фондове и Кохезионния фонд на ЕС през програмния период 2007-2013 г.

В съответствие с критериите за подкрепа на политиката за сближаване, цялата територия на България е избираема за финансиране по **цел 1 „Сближаване“**¹⁴ на политиката за сближаване на ЕС, страната участва и в програмите по **цел 3 ”Европейско те-**

¹³ Официален вестник на ЕС n° L 154, 21/06/2003, стр. 0001-0041.

¹⁴ Ресурсите по цел 1 „Сближаване“ са насочени към по-слабо развитите региони и държави-членки на ЕС, чийто БВП на глава от населението е по-нисък от 75% от средните стойности за Общността.

риториално сътрудничество”, които целят насърчаване на балансираното териториално развитие и териториалната интеграция на обхванатите от програмата страни и региони.

В края на 2006 г. Министерският съвет одобри българската **Национална стратегическа референтна рамка**¹⁵, която отчита разпоредбите на *Регламент (ЕО) № 1059/2003 относно установяване на обща класификация на териториалните единици за статистически цели (NUTS)* относно териториалния обхват на районите от ниво 2.

В началото на 2007 г. Министерският съвет одобри седемте оперативни програми по политиката за сближаване¹⁶. До края на 2007 г. ЕК одобри всички национални документи по политиката за сближаване – **Националната стратегическа референтна рамка и седемте оперативни програми за периода 2007-2013 г.**

В началото на 2008 г. с **Регламент (ЕО) № 176/2008 на Европейския парламент и на Съвета от 20 февруари 2008 година за изменение на Регламент (ЕО) № 1059/2003 относно установяване на обща класификация на териториалните единици за статистически цели (NUTS) поради присъединяването на България и Румъния към Европейския съюз**¹⁷, официално са изменени границите на районите от ниво 2.

Във връзка с промените в европейската политика за сближаване, пълноправното членство на Република България в Европейския съюз от 1 януари 2007 г., както и необходимостта от създаване на ефективен механизъм за регионална координация, през 2008 г. е подготвен и приет нов **Закон за регионалното развитие**¹⁸ [ЗРР (2008)].

Стратегическото планиране на регионалното развитие, според ЗРР(2008), се изразява в разработването и актуализацията на **система от документи** за постигане на устойчиво интегрирано регионално и местно развитие, включително развитие на трансгранично, транснационално и междурегионално сътрудничество. По същество, новият ЗРР променя йерархията и съдържанието на документите по политиката за регионално развитие. Въпреки това, не е решен категорично въпросът с йерархичните връзки между отделните документи и обвързаността между целите на стратегическите и плановите

¹⁵ Одобрена от Министерския съвет с Протоколно решение № 52.36 от 21 декември 2006 г.

¹⁶ Протоколни решения на Министерския съвет №№ 8.19, 8.20, 8.28, 8.29, 8.31, 8.32 и 8.33 от 1 март 2007 г.

¹⁷ Официален вестник на ЕС п° L 061, 05/03/2008, стр. 0001-0005. Регламентът влиза в сила в деня след публикуването му в Официален вестник на ЕС.

¹⁸ Обн., ДВ, бр. 50 от 30.05.2008 г., в сила от 31.08.2008 г., доп., бр. 47 от 23.06.2009 г., в сила от 23.06.2009 г., изм., бр. 82 от 16.10.2009 г., в сила от 16.10.2009 г., бр. 93 от 24.11.2009 г., в сила от 25.12.2009 г.

документи по политиката за регионално развитие и тези, свързани с прилагането на политиката за сближаване в България.

ЗРР (2008) прави сериозни промени в системата за програмиране и управление на регионалното развитие, променен е и териториалния обхват на пет от шестте района за планиране, съответстващи на ниво NUTS 2¹⁹ – **Северозападен [СЗР], Северен централен [СЦР], Североизточен [СИР], Югоизточен [ЮИР] и Южен централен [ЮЦР]**. Границите на **Югозападния район [ЮЗР]**, остават непромени. Терминът „район за планиране на ниво NUTS 2“ е заменен с „район от ниво 2“. Териториалният обхват на ЮЦР през 2005 г. включва областите Пловдив, Смолян, Пазарджик, Хасково и Кърджали. След промяната на обхвата на районите от ниво 2, от ЮЦР е изключена област Стара Загора.

В чл. 5 от ЗРР (2008) идеята за *районите за целенасочено въздействие* е заменена с възможността за обособяване на **райони за целенасочена подкрепа [РЦП]**, които могат да обхващат територията на една или повече съседни общини в рамките на районите от ниво 3 (областите). РЦП са териториална основа за концентрация на ресурси за намаляване на вътрешнорегионалните различия в степента на развитие на отделните общини и за постигане на целите на държавната политика за регионално развитие.

Със ЗРР (2008) се променя системата за управление на регионалното развитие като се конкретизират правомощията на органите на изпълнителната власт във връзка с провеждането на политиката за регионално развитие, въведено изискване министрите и ръководителите на ведомства да отчитат целите и приоритетите на НСРР при провеждане на секторните политики в рамките на своите компетенции. Ключово е регламентираното правомощие на министъра на регионалното развитие и благоустройството за **„регионална координация при изпълнението на оперативните програми, съфинансирани от фондовете на Европейския съюз“**, чл. 17, т. 12 от ЗРР (2008), но към момента, то не е намерило развитие в нормативната уредба за изпълнението на оперативните програми. Именно уплътняването на това, правомощие е възможност за съгласуване на мерките реализирани по оперативните програми с целите и приоритетите на политиката за регионално развитие. Правомощията по оперативното изпълнение на стратегическите и плановите документи по ЗРР (2008) не са определени еднозначно. На

¹⁹ Обща класификация на териториалните единици за статистически цели (NUTS), Регламент (ЕО) № 1059/2003 на Европейския парламент и на Съвета от 26 май 2003 г. относно установяване на обща класификация на териториалните единици за статистически цели (NUTS), Официален вестник на ЕС n° L 154, 21/06/2003, стр. 0001-0041.

практика органите, отговарящи за провеждането на политиката за регионално развитие не разполагат с необходимите за това ресурси.

*Регионалните съвети за развитие [РСР] в районите от ниво 2 и Областните съвети за развитие [ОСР] в административните области на страната, районите от ниво 3, са трансформирани в **държавно-обществени органи** за провеждане на политиката за регионално развитие, като в тяхната структура са включени представители на социално-икономическите партньори. (вж. графика 1)*

графика 1. Промени в правомощията на РСР и ОСР

РЕГИОНАЛНИ СЪВЕТИ ЗА РАЗВИТИЕ	ОБЛАСТНИ СЪВЕТИ ЗА РАЗВИТИЕ
<ul style="list-style-type: none"> • одобряват проект на РПР на съответния район за планиране; • съгласуват ОСР за съответния район за планиране; • одобряват докладите за наблюдение на изпълнението на РПР; • предлагат инициативи и схеми за ресурсно осигуряване изпълнението на РПР; • осъществяват регионална координация при изпълнението на оперативните програми, съфинансирани от ЕС, оказващи въздействие върху развитието на района; • участват в процеса на наблюдение на изпълнението на оперативните програми чрез определени от него представители в комитетите за наблюдение на Националната стратегическа референтна рамка и на оперативните програми, съфинансирани от ЕС; • приемат становища по годишните и заключителните доклади за изпълнението на оперативните програми, съфинансирани от ЕС, оказващи въздействие върху развитието на района; • съгласуват мерките, които следва да се включат в НОПРР; • приемат предварителната оценка за проектите по НОПРР; • дават становище по годишните доклади и по заключителния доклад; • взаимодействат с областните съвети за развитие и с централните органи на изпълнителната власт 	<ul style="list-style-type: none"> • приемат ОСР; • съгласуват инициативите на общините, свързани с ежегодното планиране на средствата и мерките за реализация на дейности в районите за целенасочена подкрепа; • предлагат инициативи и схеми за ресурсно осигуряване изпълнението на ОСР, включително за финансиране на общински проекти; • оценяват инициативите на общините и на юридически лица с нестопанска цел, свързани с ОСР; • предлагат сключват споразумения за сътрудничество с други съседни области за осъществяване на съвместни дейности по регионалното развитие и териториалното сътрудничество; • съгласуват действията по осигуряване на публичност и прозрачност на планирането и програмирането на регионалното развитие на територията на областта.

Най-съществени са промените, свързани с оперативното администриране на регионалното развитие, като са подчертани координационните функции. За осъществяване на регионална координация при изпълнение на оперативните програми, съфинансирани от ЕС, към РСР са създадени **Регионални координационни комитети [РКК]**. Целта на РКК е осигуряване на ефективна и ефикасна координация и взаимодействие при изпълнение на операциите по оперативните програми, съфинансирани от ЕС, на територията на съответния район от ниво 2.

Дирекциите за техническо съдействие, координация и управление на регионални програми и планове по чл. 23 и 24 от ЗРР (2004) са закрити – § 3 от преходните и зак-

лючителните разпоредби на ЗРР (2008). Създадени са териториални звена на Министерството на регионалното развитие и благоустройството за стратегическо планиране и координация на регионалното развитие, които изпълняват ролята на секретариат на съответния РСР.

ЗРР (2008) регламентира създаването на **Единна информационна система за управление на регионалното развитие**²⁰ [ЕИСУРР]. ЕИСУРР следва да осигури публичност и прозрачност на всички нива при осъществяване на планирането, финансирането, наблюдението и оценката на документите за стратегическо планиране на регионалното развитие. Условието и редът за изграждане, поддържане и опериране на ЕИСУРР се определят с наредба на министъра на регионалното развитие и благоустройството. Законът вменява конкретни функции на областните управители и кметовете на общини във връзка с изграждането, поддържането и оперирането на ЕИСУРР на съответната територия.

Самата НСРР и регионалните планове за развитие за районите на планиране не са приведени в съответствие с разпоредбите на новия ЗРР (2008), така както е предвидено в § 4 от закона, въпреки че през 2009 г. са подготвени проекти на **актуализирани документи за изпълнението на Националната стратегия за регионално развитие за периода 2009-2015 г.**, съответно за РПР. През 2009 г. са изготвени **доклади по наблюдението и контрола при прилагането на РПР, включително на мерките за предотвратяване, намаляване или отстраняване на екологични щети в резултат на прилагането на съответния план**²¹. През 2010 г. са изготвени **годишни доклади за наблюдение на изпълнението на РПР, включително и за РПР на ЮЦР.**

²⁰ Чл. 25 от ЗРР (2008).

²¹ чл.30, ал.1 на Наредбата за условията и реда за извършване на екологична оценка на планове и програми, приета с ПМС № 139 от 24.06.2004 г., обн., ДВ, бр. 57 от 2.07.2004 г., в сила от 1.07.2004 г., изм. и доп., бр. 3 от 10.01.2006 г., бр. 29 от 16.04.2010 г.

II. ПЪРВОНАЧАЛНИ РЕЗУЛТАТИ ОТ ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА РПР НА ЮЦР

1. Рамка за изпълнение на целите и приоритетите за регионално развитие в ЮЦР

Визията определена РПР на ЮЦР е **ЮЦР – проспериращ европейски регион с балансирано развитие на основата на местните ресурси, предпочитано място за живот и бизнес, с висок жизнен стандарт, осигурен от конкурентноспособна икономика.**

РПР на ЮЦР определя **две стратегически цели** за развитието на района, които се реализират чрез **шест приоритета**.

графика 2. Взаимовръзки между целите и приоритетите на РПР на ЮЦР

Оценката на първоначалните резултати от изпълнението на РПР на ЮЦР, степента на постигане на целите, както и ефективността на използваните ресурси е изготвена на база аналитично, определено съответствие между целите на РПР на ЮЦР и приоритетите на НСРР, а след това е направено съотнасяне към приоритетните оси [ПО] на оперативните програми по политиката за сближаване за периода 2007-2013 г. – ОП „Регионално развитие” [ОПРР], ОП „Околна среда” [ОПОС], ОП „Развитие на конкурентоспособността на българската икономика” [ОПРКБИ], ОП „Развитие на човешките ресурси” [ОПРЧР], ОП „Транспорт” [ОПТ], ОП „Административен капацитет” [ОПАК] и ОП „Техническа помощ” [ОПТП], както и за програмите по цел 3 „Европейско териториално сътрудничество“, по-специално тези за трансгра-

нично сътрудничество. Програмата за развитие на селските райони [ПРСР] и ОП „Развитие на сектор Рибарство“, също допринасят за постигане на част от целите на регионалното развитие, но поради специфика на правилата и процедурите за управление, ефектът от тяхното въздействие за периода 2007-2009 г. не е включен в междинната оценка.

Оперативните програми по политиката за сближаване за периода 2007-2013 г. са подготвени, в съответствие с *Националната стратегическа референтна рамка 2007-2013 г.*, която определя общата рамка и механизмите за прилагане на европейската политика за сближаване в Република България, както и допълняемостта и съгласуваността между дейностите, финансирани по **Европейския фонд за регионално развитие [ЕФРР]**, **Европейския социален фонд [ЕСФ]**, **Кохезионния фонд [КФ]**, **Европейския земеделски фонд за развитие на селските райони [ЕЗФРСР]** и **Европейския фонд Рибарство [ЕФР]**. ЕФРР, ЕСФ и КФ са разгледани като пряко допринасящи за реализацията на политиката за регионалното развитие.

таблица 1. Матрица на връзките между целите и приоритетите на РПР на ЮЦР и приоритетите на НСРР

Цели и приоритети на РПР на ЮЦР	Приоритети на НСРР					
	П 1	П 2	П 3	П 4	П 5	П 6
Стратегическа цел 1: Намалване на вътрешно-регионалните различия и подобряване на средата за живот и бизнес в ЮЦР чрез инвестиции във физически и човешки капитал						
Приоритет 2: Развитие и модернизация на техническата инфраструктура и градската среда в ЮЦР		■		■		■
Приоритет 3: Подобряване на социалната инфраструктура в ЮЦР			■			
Приоритет 6: Укрепване на институционалния капацитет на регионално и местно ниво за подобряване процеса на управление и подпомагане на инициативи за регионално и местно развитие					■	■
Стратегическа цел 2: Приближаване до средните равнища на развитие на регионите в ЕС, чрез повишена конкурентоспособност на икономиката на региона, основана на местни ресурси, нови технологии и иновации						
Приоритет 1: Повишаване конкурентоспособността на регионалната икономика, базирана на знанието	■	■				
Приоритет 4: Опазване, възстановяване и устойчиво ползване на природното и културното наследство			■			
Приоритет 5: Развитие на икономика, основана на местните ресурси						

таблица 2. Матрица на връзките между приоритетите на НСРР и приоритетни оси на оперативните програми по политиката за сближаване за периода 2007-2013 г., програмите по цел 3 и ПРСР

Оперативна програма	Приоритети на НСРР					
	П 1	П 2	П 3	П 4	П 5	П 6
ОПРР	ПО 2	ПО 2, 4	ПО 3, 4	ПО 1, 4	ПО 4	ПО 5
ОПОС		ПО 1, 2, 3				ПО 2, 3, 4
ОПРКБИ	ПО 1, 2	ПО 2, 3, 4				ПО 5
ОПРЧР			ПО 1, 2, 3, 4, 5, 6		ПО 7	ПО 8
ОПТ		ПО 1, 2		ПО 3		ПО 5
ОПАК					ПО 1, 2, 3, 4	ПО 1, 2, 3, 4
ОПТП						ПО 1, 2, 3
Програми по цел 3 (общо)						
ПРСР			ПО 3	ПО 3		ПО 4

В РПР на ЮЦР са определени индикативните финансови ресурси за изпълнение на плана за периода 2007-2013 г. в размер на **1 025 млн. лв.**²², като от структурните инструменти на ЕС, е предвиден принос само от ЕФРР, в размер на **700 млн. лв.** за целия програмен период. При извършване на междинната оценка е взет предвид и приносът на останалите структурни инструменти по политиката за сближаване – ЕСФ и КФ.

Липсата на информация за планираното разпределение на средствата, определени в оперативните програми по политиката за сближаване и промяната на териториалния обхват на ЮЦР, след приемането на РПР, не позволява коректното определяне на реално разполагаемия финансов ресурс за ЮЦР. Финансовият ресурс по програмите по *цел 3* „Европейско териториално сътрудничество“ – *трансгранично сътрудничество*, по които ЮЦР може да участва – **Програма за европейско териториално сътрудничество „Гърция – България 2007-2013“** (вътрешни граници), и **Програма за трансгранично сътрудничество по Инструмента за предприсоединителна помощ „България – Турция 2007-2013“** (външни граници), чийто общ бюджет е в размер на 152,03 млн. евро.

За мерките, реализирани със средства от държавния бюджет и бюджетите на общините, свързани с политиката за регионално развитие, в периода 2005-2009 г. липсва

²² Индикативните ресурси са определени при териториалния обхват на ЮЦР към 2005 г.

систематизирана информация, която да позволява тяхното обвързване с целите и приоритетите на РПР на ЮЦР.

Следва да се има предвид и факта, че определените в РПР на ЮЦР основни индикатори за наблюдение на изпълнението на приоритетите обхващат разнородни по характеристики, нива и източници показатели, за повечето от които не са зададени начални и/или целеви стойности.

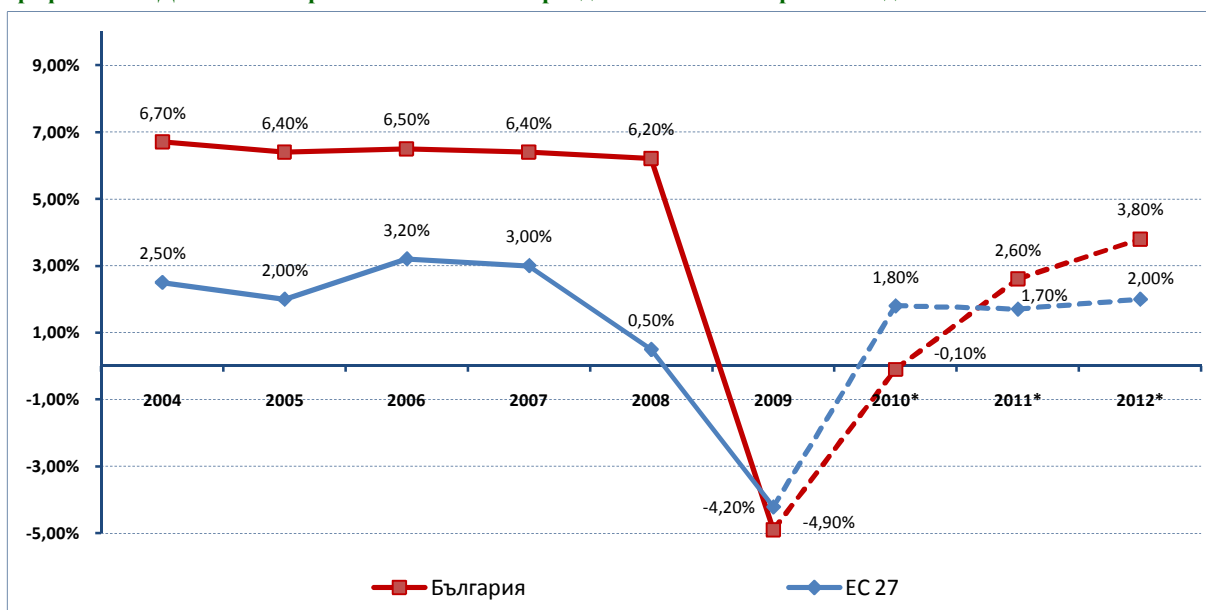
Предвид това в междинната оценка за изпълнението на РПР на ЮЦР са разглеждани настъпилите промени в основни количествени индикатори, използваните финансови ресурси, както и наличието и концентрацията на проекти в ЮЦР.

2. Промени в социалното и икономическото развитие на ЮЦР

Социалното и икономическото развитие на ЮЦР през периода 2007-2009 г. се характеризира с положителна промяна на ключовите индикатори. Това се дължи основно на общата динамика на развитието на страната до 2008 г., изразяваща се в нарастване на БВП с темпове по-бързи от средните за ЕС, както и от определените в *Националната стратегическа референтна рамка 2007-2013 г.* средногодишни стойности (5,73%). Световната финансова и икономическа криза предизвика рязък спад на БВП на България за 2009 г., с 11,1% на годишна база или 6,2 пункта повече от спада в БВП на ниво ЕС 27.

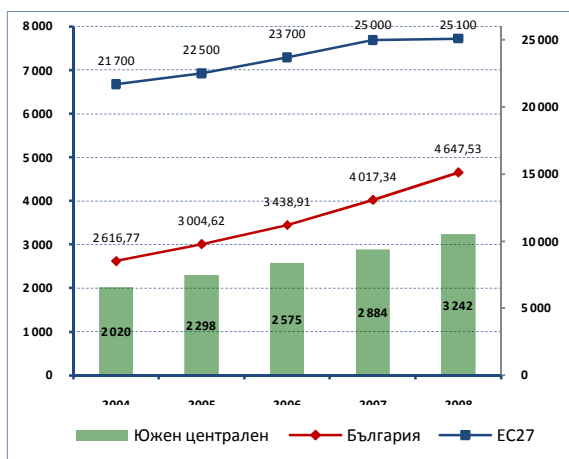
Липсата на данни за БВП на регионално ниво за 2009 г., не дава възможност за цялостна оценка на отражението на кризата в ЮЦР, въпреки това може да се приеме, че кризата се е отразила по-слабо на регионалната икономика, отколкото в по-развитите райони, поради ниските нива на икономическа активност. Въпреки общото развитие на икономиката на ЮЦР, темповете на нарастване на БВП за периода до 2008 г. намаляват. За периода 2004-2008 г., се отбелязва устойчива тенденция за намаляване на приносът на ЮЦР в общия БВП с 1,52%, а БВП на човек на населението в района намалява с 7,4% спрямо средното за страната. Спадът на заетостта през 2009 г. е по-висок (2,0 пункта) от средния показател за страната (-1,4), а увеличаването на безработните е с 2,2% спрямо 2008 г., е почти двойно по-голямо, спрямо средната за страната стойност (1,2%).

графика 3. Динамика на растежа на БВП за периода 2004-2009 г. и прогнозни данни за 2010-12 г.

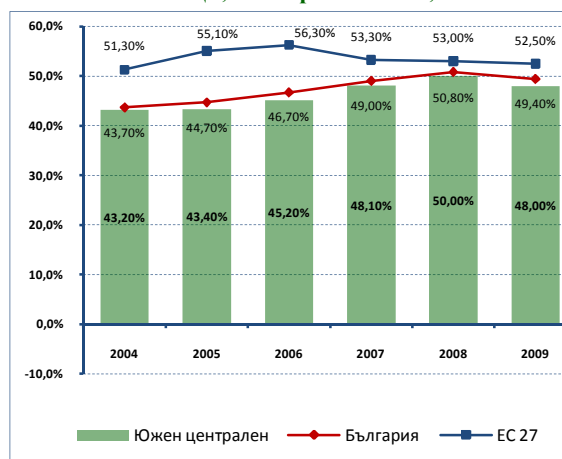

Източници: НСИ, ЕВРОСТАТ, ЕК Генерална дирекция „Икономически и финансови въпроси“²³

графика 4. БВП на глава от населението за ЮЦР, България и ЕС 27, 2004-2008 г., [в евро]

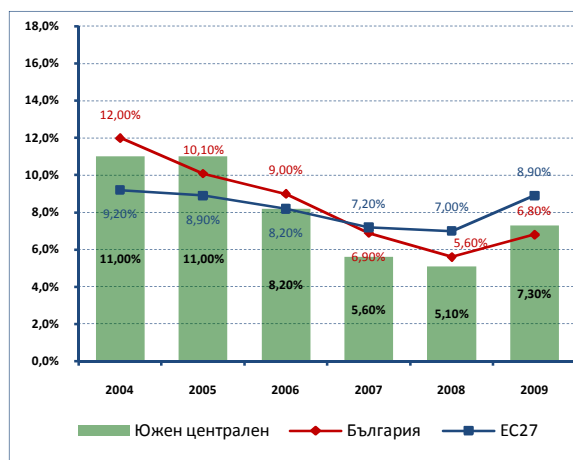

графика 5. Коэффициент на заетост на населението на 15 и повече навършени години за ЮЦР, България и ЕС 27, 2004-2009 г.

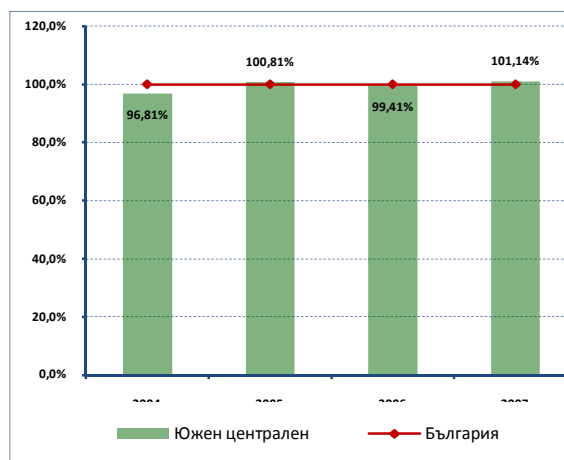

²³ Европейска комисия, Генерална дирекция „Икономически и финансови въпроси“, Европейски икономически прогнози – есен 2010, http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/european_economy/2010/pdf/statistical_annex_autumn2010_en.pdf

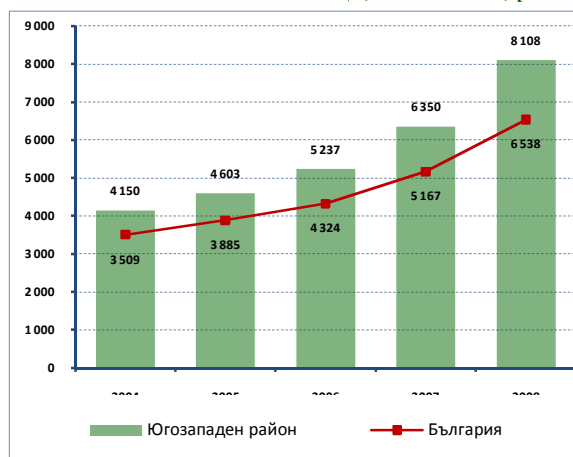
графика 6. Коефициент на безработица за ЮЦР, България и ЕС 27, 2004-2009 г.

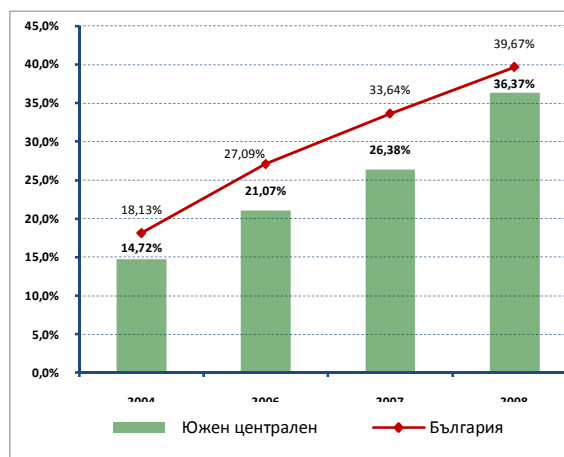
графика 7. Динамика на доходите на населението за ЮЦР, спрямо средното за страната, 2004-2008 г.

графика 8. Средна годишна заплата на наетите лица по трудово и служебно правоотношение в ЮЦР, 2004-2008 г., [лева]

графика 9. Използване на интернет в ЮЦР и средни стойности за страната, 2004-2008 г.

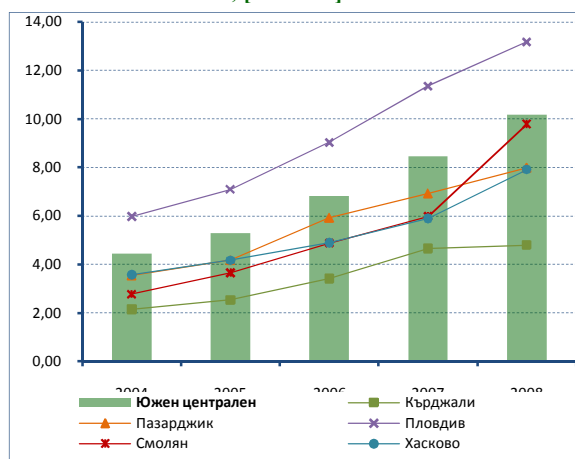
Развитието на страната през 2010 г. и прогнозните данни за възстановяването на икономиката от кризата дават основание за оптимизъм по отношение на перспективите за дългосрочно развитие и наличието на потенциал за постигане на целта, определена в *Националната стратегическа референтна рамка 2007-2013 г.* – БВП на страната да достигне през 2013 г. до 51,2% от средния за ЕС 27. Общата перспектива за развитието на ЮЦР за периода до 2013 г. е за възстановяване на средните нива на растеж след средата на 2011 г.

За оценка на **вътрешнорегионалните различия** са анализирани следните индикатори на ниво област (ниво 3) за ЮЦР:

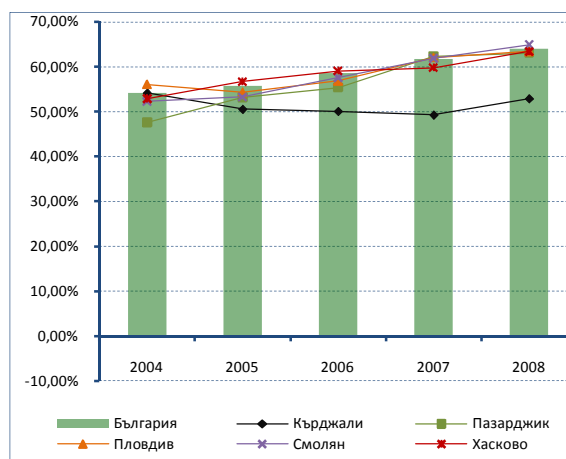
- **Произведена продукция на глава от населението**, като заместващ индикатор на индикатора БВП на човек от населението, с оглед актуалност на данните на ниво област;
- **Коефициент на заетост**;
- **Коефициент на безработица**;
- **Средна годишна заплата на наетите по трудово и служебно правоотношение**.

Данните за всички индикатори са с надеждно качество, тъй като са базирани на официални статистически данни от НСИ, съответно от ЕВРОСТАТ и позволяват да бъде анализирано развитието на ЮЦР, в контекста на общото развитие на страната.

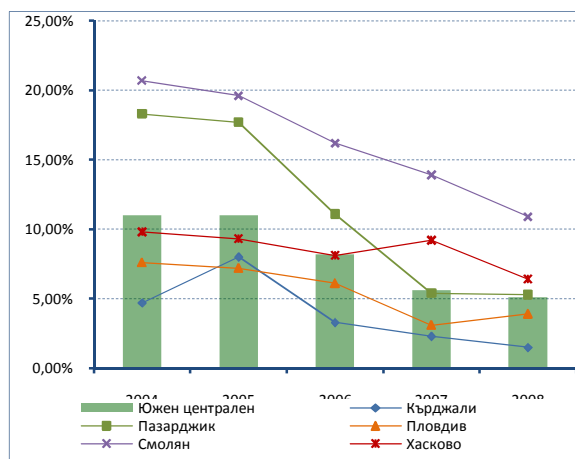
графика 10. Произведена продукция на глава от населението за ЮЦР, по области, 2004-2008 г., [хил. лв.]

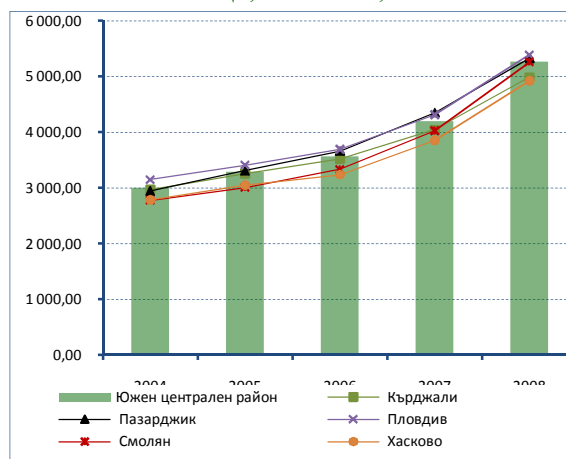
графика 11. Коефициент на заетост (15-64 н.г.) за ЮЦР, по области, 2004-2008 г.

графика 12. Коефициент на безработица за ЮЦР, по области, 2004-2008 г.

графика 13. Средна годишна заплата на наетите по трудово и служебно правоотношение за ЮЦР, по области, 2004-2008 г.

За периода до 2008 г. се наблюдава ограничен напредък в преодоляването на вътрешнорегионалните различия в ЮЦР. **Положителна тенденция** се наблюдава само по отношение на *безработицата*. Различията по отношение на *произведената продукция на глава от населението, заетостта и размера на средна годишна заплата на наетите лица по трудово и служебно правоотношение, се увеличават.*

3. Степен на постигане на целите на РПР на ЮЦР

3.1. Стратегическа цел 1: Намаляване на вътрешно-регионалните различия и подобряване на средата за живот и бизнес в ЮЦР чрез инвестиции във физически и човешки капитал

Изпълнението на *Стратегическа цел 1* съсредоточава прилагането на мерки за подобряване средата за живот чрез инвестиции в техническа инфраструктура, градска среда, социална инфраструктура, както и за укрепване на институционалния капацитет за управление. *Стратегическа цел 1* се реализира чрез мерки по:

- **Приоритет 2:** Развитие и модернизация на техническата инфраструктура и градската среда в ЮЦР;
- **Приоритет 3:** Подобряване на социалната инфраструктура в ЮЦР;
- **Приоритет 6:** Укрепване на институционалния капацитет на регионално и местно ниво за подобряване процеса на управление и подпомагане на инициативи за регионално и местно развитие.

За целите на междинната оценка, степента на постигане на *Стратегическа цел 1* е определена въз основа на следните количествени индикатори:

- Брутен вътрешен продукт [БВП] на човек от населението, *графика 4*;
- Равнище на заетост, *графика 5*;
- Равнище на безработица, *графика 6*.

Годишният доклад за наблюдението и изпълнението на РПР на ЮЦР прави преглед на изпълнението по определените приоритети на РПР. Наблюдението и оценката на РПР на ЮЦР е извършено въз основа на набор от индикатори, които отчитат специфичния характер на интервенциите, целите на плана, социално-икономическата, струк-

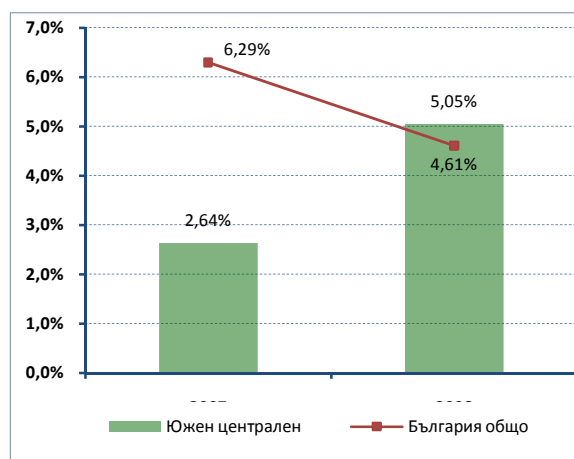
турната и екологичната ситуация в ЮЦР. РПР не определя целеви стойности за проследяване и оценка на напредъка на изпълнение.

Мерките по *Приоритет 2* Развитие и модернизация на техническата инфраструктура и градската среда в ЮЦР следва да допринесат за подобряване качеството на живот и работна среда чрез по-добър достъп и създаване на нови възможности за повишаване на регионалната конкурентоспособност и устойчиво развитие чрез подобряване на инфраструктурата, свързана с транспортните, комуникационни, информационни и енергийни мрежи. Към октомври 2010 г. по ОПРР са сключени 86 договора на обща стойност над 322 млн. лв. за рехабилитация и реконструкция на общински пътища в района. По ОПТ се реализира проект „Електрификация и реконструкция на жп линията Свиленград – Турска граница на обща стойност 58,27 млн. лв. По ОПОС се изпълняват общо 6 договора за инвестиционно проектиране, подобряване на ВиК мрежите и системата за депониране и преработване на отпадъци на обща стойност от 81,3 млн.лв.

Мерките по *Приоритет 3* са насочени към повишаване качеството на социалната инфраструктура, модернизация на материално-техническата база и подобряване гъвкавостта на пазара на труда, както и развитие на човешките ресурси. Освен приносът на ОПРР за изпълнението на приоритета допринасят и над 200 договора, сключени в рамките на ОПРЧР на обща стойност от 18 млн.лв.

Мерките по *Приоритет 6* са насочени към укрепване на институционалния капацитет на регионално и местно ниво за подобряване процеса на управление и подпомагане на инициативи за регионално и местно развитие. Основните ресурси, допринасящи за тяхното изпълнение са осигурени от ОПРР и ОПАК.

графика 14. Население с режим на водоснабдяване в ЮЦР и средно за страната за 2007 и 2008 г.

Изпълнението на тези мерки, свързани с изграждането на ВиК инфраструктура, все още не е отчетено в изменението на индикатора *дял на населението с общественото водоснабдяване*, който показва увеличаване на дела на населението с режим на водоснабдяване за ЮЦР и подчертава актуалността на този проблем.

В рамките на *Приоритет 3* са предвидени мерки, свързани с подобряване на здравеопазването и социалните услуги, вкл. материално-техническата база. *Индикаторът Брой население, обслужвано от един лекар* показва положителна тенденция като в през 2004 г. на ниво ЮЦР 318 души са обслужвани от един лекар, а през 2009 г. този брой е 293 души. Броят на хората, обслужвани от едно здравно заведение намалява с над 20% за периода 2004-2009 г., като показателят показва подчертано положителна тенденция спрямо средното за страната, като следва да се подчертае, че тенденциите за намаляване на населението през периода са слабо изразени.

Заведенията, в които се предоставят социални услуги в общността нарастват от 35 през 2005 г. до 122 през 2008 г., като броят на преминалите лица, ползвали социални услуги в тях се нараства над четири пъти до 32 500 души.

БВП на човек от населението за периода до 2008 г. нараства от 3 950 лв. до 6 340 лв. Динамиката на БВП за периода е неустойчива, като темпът на нарастване през 2005 и 2007 г. значително намалява спрямо предходните. Според данните на ЕВРОСТАТ за 2007 г.²⁴, БВП на ЮЦР остава значително под средните нива за ЕС 27 – 27,2%. Вътрешнорегионалните различия, измерени чрез заместващия индикатор *произведена продукция на глава от населението*, **нарастват** – *графика 10*.

Равнището на заетост на населението между *15-64 навършени години* в ЮЦР за целия период 2004-2009 г. остава близко до средните стойности за страната, но диспропорцията леко се увеличава, като разликата от почти 1,6 пункта в началото на периода, през 2008 г. е 2,5 пункта. Вътрешнорегионалните различия в равнището на заетост – *графика 11*, **нарастват**.

Равнището на безработица в ЮЦР намалява през периода от 2004-2008 г., като през почти целия период е по-ниско от средното за страната, като за периода 2006-2009 г. е по-ниско и от средното за ЕС 27. В началото на периода безработицата в ЮЦР е 11%, като през 2009 г., въпреки ефекта от кризата, намалява до 7,3%. По отношение на *равнището на безработица* през периода 2004-2008 г. – *графика 12*, се наблюдава **намаляване** на вътрешнорегионалните различия.

²⁴ Eurostat regional yearbook 2010: Gross domestic product (tables and graphs)
http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/product_details/publication?p_product_code=RY_CH04_2010

Равнището на доходите в ЮЦР показва, че средния паричен доход на домакинство за периода 2004-2007 г. е нараснал с 38,6% – повече от средното за страната 32,6%. Вътрешнорегионалните различия, измерени чрез индикатора *средна годишна заплата на наетите лица по трудово и служебно правоотношение* – *графика 13*, **намаляват**.

Относителният дял на лицата с **достъп до интернет** в ЮЦР – *графика 9*, през периода 2004-2008 г. варира от 14,7% до 36,4%, като остава по-ниско от средното за страната. Разликата между този индикатор за ЮЦР и средната стойност за страната в началото на периода е 3,4 пункта и въпреки, че намалява до 3,3 пункта през 2008 г., разликите от над 6 и 7 пункта през 2006 и 2007 г. показват тенденция на засилване на между-регионалните диспропорции.

Тенденцията за запазване на средните показатели за развитието на ЮЦР спрямо страната, нивата на вътрешнорегионалните различия, като и изразения напредък в изпълнението на мерките по *Стратегическа цел 1*, осигуряват потенциал за задоволително изпълнение на *Стратегическа цел 1* по отношение подобряване на средата за живот и бизнес в ЮЦР до 2013 г. Предизвикателство остава намаляването на вътрешнорегионалните различия.

3.2. Стратегическа цел 2: Приближаване до средните равнища на развитие на регионите в ЕС, чрез повишена конкурентоспособност на икономиката на региона, основана на местни ресурси, нови технологии и иновации

Стратегическа цел 2 предвижда развитие на конкурентоспособността на икономиката на региона чрез използването на нови технологии, иновации и устойчиво използване на природното и културното наследство. *Стратегическа цел 2* се реализира чрез мерки по:

- **Приоритет 1:** Повишаване конкурентоспособността на регионалната икономика, базирана на знанието;
- **Приоритет 4:** Опазване, възстановяване и устойчиво ползване на природното и културното наследство;
- **Приоритет 5:** Развитие на икономика, основана на местните ресурси.

За индикаторите, определени в РПР на ЮЦР за изпълнение на *Стратегическа цел 2* не са определени целеви стойности.

Приоритет 1 е насочен към повишаване привлекателността и конкурентоспособността на регионалната икономика, осигуряване на добро качество на живот и достъп до основни услуги, съблюдавайки принципите на ЕС за равни възможности, включително и за хората в неравностойно положение. Изпълнението на мерки в обхвата на Приоритет 1 е договорено в рамките на ОПРКБИ, чрез която към октомври 2010 г. са сключени 136 договора на обща стойност 80 млн. лв.

Мерките по *Приоритет 4* допринасят за местното и междурегионално развитие. Не са посочени конкретни реализирани мерки. За периода на оценката такива мерки са финансирани в рамките на трета приоритетна ос на ОПОС, като общата стойност на договорените средства възлиза на 2,6 млн.лв.

Мерките, предвидени за изпълнението на *Приоритет 5* включват такива, насочени към развитието на туризма, както и мерки, които не реферират към спецификата на развитието на района (свързани с развитието на селското и горското стопанство), както мерки, съответстващи на *Приоритет 1*. По отношение на мерки, свързани с развитието на туризма не е отбелязан напредък.

Изпълнението на мерките по отделните приоритети на *Стратегическа цел 2* се характеризира с различна степен на активност. Към момента се наблюдава ограничен напредък в изпълнението на мерки по *Приоритет 1*, докато за тези по *Приоритет 4* няма съществено развитие, а по Приоритет 5 се наблюдава липса на напредък. Потенциалът за постигане на *Стратегическа цел 2* до 2013 г., е ограничен.

4. Използвани ресурси за постигане на целите на РПР на ЮЦР

Определените в РПР на ЮЦР икономически и финансови механизми за реализацията на плана, по източници, включват:

- Национално финансиране от публични източници, в т.ч. републиканския бюджет и общинските бюджети;
- Фондове на ЕС, ЕФРР;

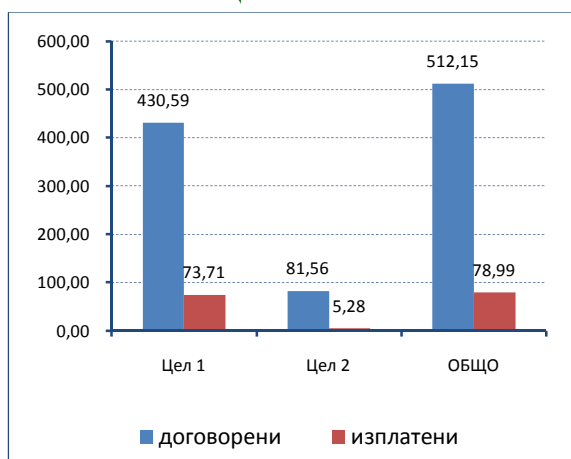
- Частни финансови ресурси (местни физически и юридически лица, граждански организации и др.);
- Международни финансови институции.

В индикативната финансова таблица на РПР на ЮЦР от фондовете на ЕС е посочен само ЕФРР. Не са отчетени възможностите за принос на други финансови инструменти на ЕС към регионалното развитие – ЕСФ, КФ, както и ЕЗФРСР и ЕФР, които допринасят за реализацията на целите на ЮЦР.

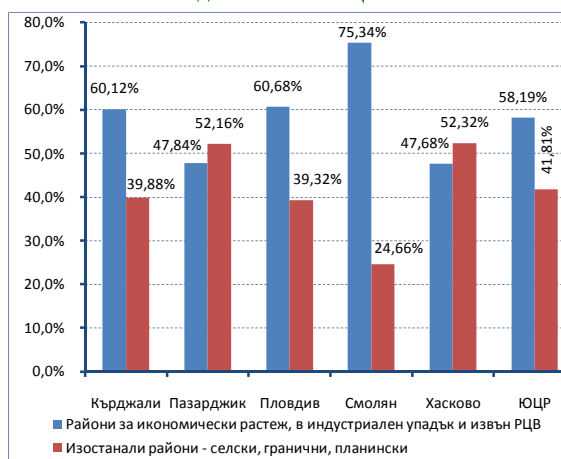
Приносът на оперативните програми, финансирани от ЕФРР, ЕСФ и КФ за изпълнението на приоритетите на РПР на ЮЦР е оценен въз основа на аналитично разпределение на договорените и изплатените финансови ресурси по източници спрямо целите на плана, според актуалния им териториален обхват (2008). За мерките, свързани с изпълнението на РПР на ЮЦР, в периода 2007-2009 г., реализирани със средства от държавния бюджет, от бюджетите на общините, от международни финансови институции, както и за частните инвестиции, липсва систематизирана информация, която да позволява тяхното обвързване с целите и приоритетите на плана.

От размерът на данните за договорените средства по оперативните програми (ЕС и национално съфинансиране) – 512,15 млн. лв., може да бъде направен извод, че общият размер на средствата за реализация на РПР на ЮЦР за периода до 2013 г., **няма да достигне** този, определен в индикативната финансова таблица, една от причините за това, вероятно е и променения териториален обхват на ЮЦР, но подлежи на оценка при подготовката на актуализацията на РПР.

графика 15. Разпределение на договорените и изплатените средства по целите на РПР на ЮЦР

графика 16. Концентрация на договорените средства по райони за целенасочено въздействие в ЮЦР

Делът на договорените, към октомври 2010 г., ресурси от всички договорени средства по оперативните програми за мерки, свързани с изпълнението на РПР на ЮЦР, е 13,67%, а този на изплатените средства – 12,36%.

Разпределението на договорените ресурси от оперативните програми по райони за целенасочено въздействие показва сравнително балансирана концентрация от над 58% в районите, определени в РПР като райони за икономически растеж, райони в индустриален упадък или райони, които не попадат в обхвата на реализацията на специфични мерки. Изключение правят областите Смолян, Пловдив и Кърджали, за които договорените ресурси, концентрирани в изостанали селски, планински или гранични райони са значително по-малко от средствата, насочени към останалите видове райони.

Предвид относително началния етап от реализация на мерките по оперативните програми, съфинансирани от ЕС и представените данни, е твърде рано за цялостна оценка на ефикасността на изпълнението на РПР на ЮЦР. Данните показват тенденция за концентрация на финансовите ресурси за изпълнение на мерки и дейности, свързани със *Стратегическа цел 1* на РПР на ЮЦР, в чийто обхват попадат мерките за подобряване средата за живот чрез инвестиции в техническа инфраструктура, градска среда, социална инфраструктура, както и за укрепване на институционалния капацитет за управление.

таблица 3. Принос на РПР на ЮЦР към приоритетите на НСРР, [дял от общия размер на договорените средства по приоритетите на НСРР]

Цели на РПР на ЮЦР	П 1	П 2	П 3	П 4	П 5	П 6
Стратегическа цел 1: Намалване на вътрешно-регионалните различия и подобряване на средата за живот и бизнес в ЮЦР чрез инвестиции във физически и човешки капитал		14,36%	4,4%	8,79%	22,97%	20,23%
Стратегическа цел 2: Приближаване до средните равнища на развитие на регионите в ЕС, чрез повишена конкурентоспособност на икономиката на региона, основана на местни ресурси, нови технологии и иновации	39,83%	3,68%	0,63%			
ОБЩО:	38,84%	18,04%	5,03%	8,79%	22,97%	20,23%

През периода обхванат от междинната оценка на РПР на ЮЦР е видно, че изпълнението на мерките по РПР на ЮЦР допринася за изпълнението на следните приоритети на НСРР – *Приоритети 1, 2, 5 и 6*.

Предвид общия обем на договорените, към октомври 2010 г. средства – над **35%** по всички оперативни програми и ускорения процес на договаряне, налице е **потенциал за задоволително постигане** на *Стратегическа цел 1* на РПР на ЮЦР. Необходими са **допълнителни усилия** за реализация на мерките по *Приоритети 3 и 6* на *Стратегическа цел 1*, както и по отношение на мерките по всички приоритети на *Стратегическа цел 2*.

5. Обобщена оценка за изпълнението на РПР на ЮЦР

Визията и главната цел, определени в РПР на ЮЦР остават актуални. Рамката на **стратегическите цели** и определените **приоритети**, като цяло съответстват на проблемите и нуждите на ЮЦР. Същевременно е необходимо по-ясно обвързване между целите и приоритетите на РПР на ЮЦР, с тези, определени в НСРР и оперативните програми, съфинансирани от ЕС, в т.ч. ПРСР и ОП „*Развитие на сектор Рибарство*“, конкретно адресиране и диференциране на мерките спрямо спецификата на ЮЦР, както и определяне на механизъм за осигуряване на средства от държавния бюджет за изпълнението на РПР на ЮЦР.

Обобщението на анализа на показателите за изпълнението на стратегическите цели на РПР на ЮЦР показва, че:

- Общата перспектива за развитието на ЮЦР за периода до 2013 г. е за възстановяване на средните нива на растеж след средата на 2011 г.
- Няма значим напредък в преодоляването на вътрешнорегионалните различия в ЮЦР. **Положителна тенденция** се наблюдава само по отношение на *безработицата*. Различията по отношение на *произведената продукция на глава от населението, заетостта и размера на средна годишна заплата на наетите лица по трудово и служебно правоотношение, се увеличават*.
- Концентрацията на ресурси от оперативните програми в райони за икономически растеж, в индустриален упадък, извън обхвата на РЦВ – значителна за някои от областите в района, следва да бъде преосмислена в контекста на промяната на акцентите в политиката за регионално развитие към *районите за целенасочена подкрепа* – чл. 5 на ЗРР (2008).

Потенциалът за изпълнение на *Стратегическа цел 1: Намаляване на вътрешно-регионалните различия и подобряване на средата за живот и бизнес в ЮЦР чрез инвестиции във физически и човешки капитал*, може да бъде определен като **задоволителен**. Въпреки това са необходими са допълнителни и целенасочени усилия за преодоляване на вътрешнорегионалните различия както и за изпълнение на планираните мерки, особено тези по *Приоритет 3 и 6*.

Мерките по *Стратегическа цел 2: Приближаване до средните равнища на развитие на регионите в ЕС, чрез повишена конкурентоспособност на икономиката на региона, основана на местни ресурси, нови технологии и иновации* са в процес на изпълнение. Наблюдаваният **ограничен напредък** в изпълнението на мерки по *Приоритет 1* и липсата на осъществени мерки по *Приоритети 4 и 5*, определят потенциала за постигане на *Стратегическа цел 2* до 2013 г., като **ограничен**.

Общият напредък по изпълнението на приоритетите на РПР на ЮЦР може да бъде определен като **задоволителен**, налице е допълнителен **потенциал** за реализиране на мерките за развитие на района, по-специално, тези по *Приоритети 3 и 6 на Стратегическа цел 1*, както и мерките по всички приоритети на *Стратегическа цел 2*. Най-голямо предизвикателство е реализацията на мерките, свързани с технологичното развитие и иновациите по *Приоритет 1 на Стратегическа цел 2*, за които е констатиран **ограничен напредък**. Силно **ограниченият напредък** в изпълнението на мерките за опазване, възстановяване и устойчиво ползване на природното и културното наследство по *Приоритет 4 на Стратегическа цел 2*, също изисква специално внимание.

Предвид общата положителна тенденция за изпълнение на мерките по приоритетите на НСРР, както и факта, че договорените средства за изпълнение на мерките по РПР на ЮЦР до октомври 2010 г. представлява половината от индикативната оценка на необходимите средства от 2005 г., може да бъде направена оценка, че изпълнението на плана до края на 2013 г. е напълно финансово осигурено. В този смисъл, усилията следва да бъдат насочени към подобряване на механизмите за изпълнение на мерките. Следва да се има предвид, че дела на изплатените средства за периода 2007 – октомври 2010 г. е относително нисък – 15,4% от договорени средства за ЮЦР.

В заключение, направеният анализ на изпълнението на РПР на ЮЦР показва, че определената в него рамка на политиката за регионално развитие в ЮЦР като цяло се изпълнява чрез инструментите на политиката за сближаване и съответното национално

съфинансиране. Същевременно е ясна необходимостта от по-конкретно адресиране на бъдещите мерки към специфичните икономически и социални проблеми на района, в контекста на общите структурни предизвикателства пред развитието. Необходимо е и допълнително усъвършенстване на координационните механизми, свързани с реализацията на политиката за регионално развитие, включително по-ефективно използване на правомощията на РСР, свързани с идентифициране на проблемите на ЮЦР и тяхното адресиране чрез съответните финансови инструменти.

III. ИЗВОДИ И ПРЕПОРЪКИ

1. Препоръки за актуализация на РПР на ЮЦР

Настъпилите промени в институционалната, нормативната и обществената среда, включително промяната на териториалния обхват на *Южен централен район от ниво 2*, както и необходимостта от по-силно интегриране на процесите по програмиране и реализация на политиките, с фокус върху мерките за развитие, в т.ч. и тези финансирани със средства от ЕС, определят рамката на действията за актуализиране на РПР на ЮЦР.

Положителният опит от подготовката и наблюдението на РПР на ЮЦР, е подходяща база за преминаване към ново поколение програми за развитие, които по-ясно отчитат спецификата на икономическите и социалните проблеми на ЮЦР и същевременно, акцентират върху основните приоритети за развитието на ЕС. В този смисъл, подходът към актуализацията на РПР на ЮЦР се обуславя както от разпоредбите на § 4 от ЗРР (2008) – изискването за привеждане на РПР в съответствие с разпоредбите на закона и настъпилите промени в средата, така и от актуалните предизвикателства пред политиката за регионално развитие. Конкретно това предполага:

- Привеждане на НСРР в съответствие с разпоредбите на § 4 от ЗРР (2008) при ясно обвързване на целите и приоритетите на НСРР със съответните цели, приоритетните оси и мерките по оперативните програми, съфинансирани от ЕС, както и определяне на приоритетните области за интервенции, за всеки район от ниво 2. Това включва идентифициране и директно насочване на ресурси към районите, в които различията се увеличават.
- Определяне на механизъм за подкрепа на местни инициативи и конкретни проекти за развитие на районите за целенасочена подкрепа, подкрепен със средства от държавния бюджет;
- Актуализацията на РПР на ЮЦР включва:
 - Привеждане на структурата и съдържанието на документа в съответствие с чл. 11, ал. 3 на ЗРР (2008).
 - Анализът на икономическото, социалното и екологичното състояние и потенциала за развитие на района следва да бъде стандартно структуриран във всички РПР и кратък (до 10 стр.), представящ коментар по

специфичните проблеми на района в контекста на целите на НСРР. По детайлен анализ на икономическото, социалното и екологичното състояние и потенциала за развитие на съответния район може да бъде включен в приложение към РПР.

- Формулиране на целите и приоритетите на РПР, по начин, който осигурява прякото им обвързване с тези на НСРР и оперативните програми, както и обособяване на тези, за чието изпълнение ще бъдат осигурени само национални средства. Необходимо е и осигуряване на приемственост между определените цели и приоритети на РПР (2005) и новите цели чрез таблица за съответствие.
- Определяне на всички възможни източници за финансиране на определените мерки – национални, от ЕС и др., които допринасят за осъществяване на политиката за регионално развитие в ЮЦР.
- Интегриране на процесите по наблюдение и оценка с тези, определени за оперативните програми, съфинансирани от ЕС.

Системата за регионална координация има потенциал за ефективно участие в процеса на управление на регионалното развитие, но е необходимо:

- Подобряване на механизмите за координация по отношение на основните етапи на политическия процес – програмиране, реализация, контрол и наблюдение, както и взаимодействието с териториалните и междинните звена по оперативните програми, съфинансирани от ЕС;
- Укрепване на аналитичния капацитет в районите на ниво 2 за идентифициране на проблемите и тяхното адресиране чрез съответните финансови инструменти;
- В рамките на процеса за децентрализация на държавното управление, териториалните органи на изпълнителната власт, които имат функции във връзка с осъществяването на политиката за регионално развитие на съответната територия следва да бъдат осигурени с ефективни правомощия и ресурси.

Предвиденото цялостно въвеждане в действие на *Единната информационна система за управление на регионалното развитие* [ЕИСУРР], следва да осигури необходимата информационно-технологична платформа за събиране, обработка, съхранение на информация, както за икономическото и социалното състояние на различните териториални нива, така и за изпълнението на мерките за развитие. От гледна точка на РПР е необходимо стандартизиране на методологията за описание на териториалния обхват и съответно териториалното въздействие на реализираните мерки.

В този аспект, следва да бъде предвиден механизъм за обмен на данни между ЕИСУРР, **Информационната система за управление и наблюдение на Структурните инструменти на ЕС в България** [ИСУН] и други системи, поддържащи информация свързана с реализацията на политиката за регионално развитие.

За осигуряването на обективна основа за оценка на постигането целите на РПР и приноса им към НСРР, следва да бъде определен ограничен набор от индикатори, описващи икономическото и социалното състояние на районите от ниво 2, чието изменение може да бъде ефективно наблюдавано. В този смисъл е подходящо при изготвянето на годишните Национални статистически програми, да бъдат определени данните, които НСИ да събира и обработва за наблюдението на политиката за регионално развитие, включително на съответните териториални нива, включително периодичността за предоставяне на данните.

2. Прилагане на принципа на партньорство и осигуряване на информация и публичност за изпълнението на РПР на ЮЦР

В съответствие с изискванията на ЗРР, РПР следва да съдържа описание на необходимите действия за прилагане принципа на партньорство и осигуряване на информация и публичност. По отношение на прилагане принципа на партньорство планът представя дейностите по обсъждане, проведени в процеса на подготовката му с участието на представители на социално-икономическите партньори. Представена е и организация на системите за наблюдение, оценка и контрол на ефективното изпълнение и информационното осигуряване на РПР. За активно прилагането на принципа на партньорство при изпълнението, РПР предвижда сформирание на консултативен съвет за партньорство от страна на РСР. В Консултативният съвет за партньорство следва участват организациите, представени в регионалния съвет за развитие, като се канят и партньори извън

представените в регионалния съвет с оглед на разширяване на кръга от заинтересовани страни. Предвидено е консултациите със социално-икономическите партньори по изпълнението на РПР да бъдат провеждани в рамките на процедурите за мониторинг на РПР.

Годишният доклад за изпълнението на РПР ЮЦР за 2009 г. не представя конкретни предприети мерки за осигуряване на информация и публичност на действията по изпълнение на РПР.

Предвид значимостта на участието на социално-икономическите партньори в процеса на регионално развитие, е необходимо по-активното включване на представителите на заинтересованите страни в процесите на планиране, както и при наблюдението и оценката на постигнатите резултати от изпълнението на РПР. Препоръчително е изготвяне на резюме на РПР на ЮЦР, което да бъде достъпно чрез интернет страниците на всички областни и общински администрации от ЮЦР.

Комуникационните дейности, осъществявани по оперативните програми следва в по-голяма степен да бъдат фокусирани върху специфичните особености на районите от ниво 2.

3. Съответствие на проекта на Актуализиран документ за изпълнение на РПР на ЮЦР за периода 2010-2013 г. с изводите от междинната оценка

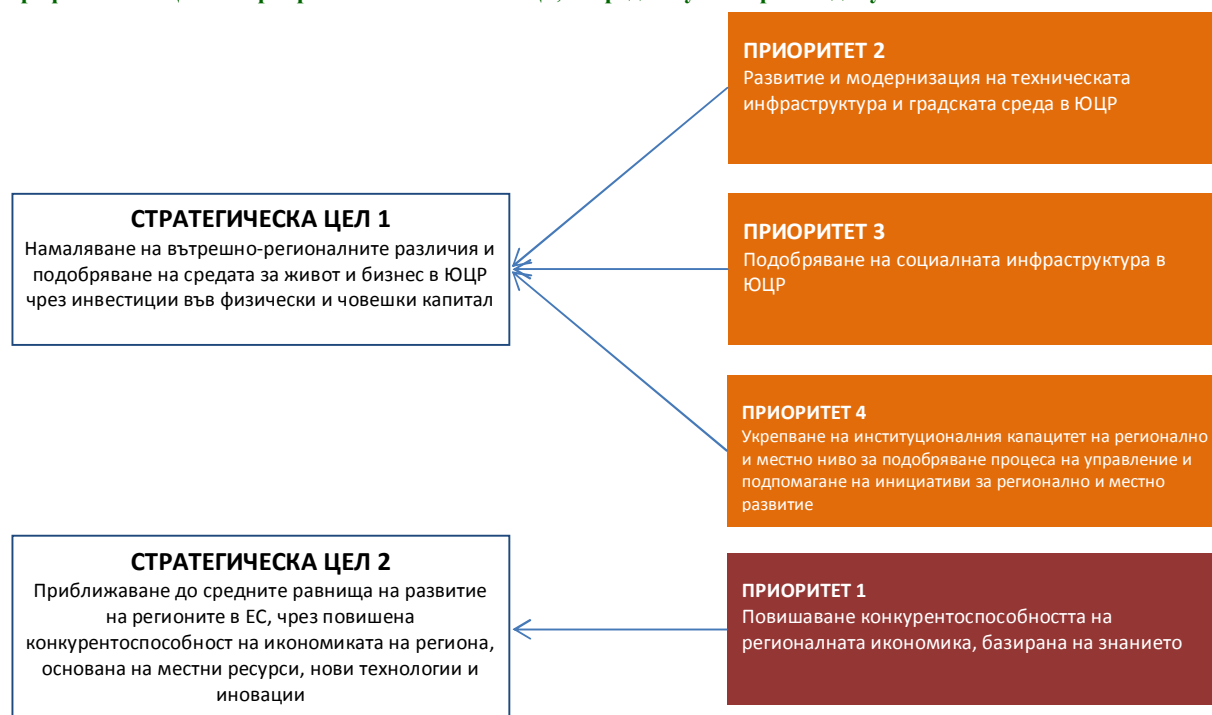
Проектът на *Актуализиран документ за изпълнение на РПР на ЮЦР* включва актуализиран анализ на икономическото и социално състояние на ЮЦР, както и преформулиране на приоритетите. Предложено е обединяване на приоритети, преформулирани са дефинициите и обхвата на интервенциите на част от приоритетите, а други са отпаднали. По този начин броя на приоритетите е намален от *шест* на **четири**. Структурата на приоритетите (вкл. тяхната номерация) е променена, въведено е ново йерархично ниво „**специфична цел на приоритет**“. Йерархията на стратегическата част на РПР включва:

- Стратегически цели;
- Приоритети, отнесени към една или повече стратегически цели;
- Специфични цели за всеки приоритет.

Не са определени връзките между стратегическите цели и приоритетите на РПР на ЮЦР със стратегическите цели и приоритетите на НСРР. Това би затруднило определянето на приноса на РПР на ЮЦР за изпълнението на НСРР.

Съгласно определените специфични цели на новите приоритети са определени източниците за финансова подкрепа за всяка от специфичните цели, като е направена връзка с оперативните програми и ПРСР на ниво приоритетните оси и или операции/мерки.

графика 17. Цели и приоритети на РПР на ЮЦР, според актуализирания документ

Предложените промени отразяват изводите на междинната оценка по отношение прякото обвързването на приоритетите на РПР с тези на оперативните програми. В същото време проектът на актуализирания документ следва да установи съответствието между целите и приоритетите на РПР и тези на НСРР, както и да определи тези, за чието изпълнение следва да бъдат осигурени само с национални средства и да определи механизъм за подкрепа на местни инициативи и конкретни проекти в *районите за целенасочена подкрепа*, финансиран със средства от държавния бюджет.

4. Препоръки за разработване на документи за следващия програмен период след 2013 г.

Съгласно *Концепцията за програмиране на развитието на Република България* започна разработването на **Национална програма за развитие: БЪЛГАРИЯ 2020 – рамков дългосрочен документ**, който въз основа на анализ на ситуацията в държавата и тенденциите за развитие, определя **визията** и **общите** [дългосрочни] цели на националните политики за период от 10 години за всички сектори на държавното управление, включително техните териториални измерения.

Концепцията не определя как моделът на документите за програмиране на икономическото и социалното развитие се прилага на съответните териториални нива – райони от ниво 2, съответно на областно и на общинско ниво. В тази част *Концепцията* подлежи на бъдещо развитие, което пряко зависи от развитието на модела за управление на регионалното развитие, напредъка в процеса на децентрализация на държавното управление, включително модела за управление на средствата по политиката за сближаване за следващия програмен период 2014-2020 г.

Независимо от модела на програмиране, при разработването на нови програмни документи за ЮЦР, следва да бъдат адресирани ключовите предизвикателства пред развитието на района. В края на 2008 г. ЕК публикува изследване „Регионите през 2020 г”, перспективен анализ за предизвикателствата, пред които ще са изправени регионите на ЕС през 2020 г., както и техният „индекс на уязвимост“, съответстващ на степента на уязвимост на регионите, произтичаща от въздействието на **глобализацията, демографията, изменението на климата и енергийната зависимост**. Индексът на уязвимост е между 1 и 100. В доклада се посочва изчисленият комплексен индекс на уязвимост на всеки от регионите и неговата способност да се приспособи към предизвикателствата на 21 век. Най-неприспособими са регионите с индекс 100. ЮЦР (BG42) е на четвърто място по уязвимост на предизвикателствата на развитието за регионите на ЕС до 2020 г., поради което е необходимо те да бъдат специално адресирани. За ЮЦР най-висок е индекса за уязвимост за фактора *ефект от глобализацията*. Факторите *изменение на климата, енергийна зависимост и демография* са с близки стойности на индекса за уязвимост.

Фактори	Индекс на уязвимост	Класация по степен на уязвимост от 267 региона
Демография	58	15
Глобализация	100	1
Изменение на климата	63	25
Енергийна зависимост (цена на енергийни ресурси)	60	8
Комплексен индекс на уязвимост	88	4

Разработването на програмен документ за развитието на ЮЦР за периода след 2013 г., зависи и от общия модел на програмирането на териториално ниво и определянето на съответните правомощия на териториалните органи на изпълнителната власт за ефективно изпълнение на програмните документи. В този контекст са възможни, най-малко три варианта:

- **Вариант 1** – **децентрализация** на управлението на оперативните програми за програмния период 2014-2020 г.:
 - Разработване на регионални програми за всеки от районите на ниво 2;
 - Обособяване на междинни звена за изпълнение на оперативните програми в районите на ниво 2.
- **Вариант 2** – **запазване на сегашния модел** за управлението на оперативните програми – в този случай за РПР са препоръчителни две решения:
 - Включване в съдържанието на РПР само на мерките, отнасящи се за повече от една област в района, както и регламентиране на необходимите правомощия и механизъм за финансово осигуряване на изпълнението на РПР;
 - Замяна на РПР с референтни документи за статистически цели, посочващи мерките за развитието на района и програмните документи, по които се реализират.
- **Вариант 3** – **въвеждане на интегриран модел за управление** на всички фондове, в т.ч. ЕЗФРСР и ЕФР (има предложение на ЕК за въвеждане на подобен модел) – в този случай за РПР са възможни следните решения:
 - Разработване на интегрирани регионални програми, в които се отчитат мерките, финансирани по всички фондове;

- Разработване на секторни програми с териториално (регионално) измерение.

Новият модел за междуинституционална координация на развитието на Република България, определя **Съвета за развитие** към Министерския съвет като основен център за координация на политиките на национално ниво. *Концепцията за програмиране на развитието* подлежи на бъдещо развитие и по отношение междуинституционалната координация в районите от ниво 2. Ефективността на системата за междуинституционална координация на развитието зависи от разпределението на координационните функции на различните териториални нива. При избор на някоя от опциите на посочения по-горе *Вариант 1*, е подходящо да бъде използван положителния опит от регионалната координация, като **Регионалните съвети за развитие** станат част от общата система за координация, оглавявана от *Съвета за развитие към Министерския съвет* и функционално да засилят ролята си за осигуряване съответствие между националните цели и местните интереси. **Областните съвети за развитие** следва да се превърнат в основен център за обсъждане на местните аспекти на секторните политики, тяхното финансово осигуряване и координиране на действията и мерките за изпълнение.